Romanoslavica vol. XLVI, nr. 4

NOI MĂRTURII PRIVIND „DOSARUL" CADRILATERULUI (1938-1940)

Nicolae Răzvan MITU

The „question" of Southern Dobrudja has been treated by many historians, Romanians and Bulgarians but also from other countries.It is a fact this problem, of Cadrilater has been decided many years before the start World War II. This article wants to reveal, based on prooves by Romanian Military Archives that Germany wantd to protect his allies within Bulgaria too to obtain the territories that had been „caught" by the neighbours, in order to be sure of their support during World War II.

Key words: Southern Dobrudja, Cadrilater, World War II, Romanian Military Archives

În 1940,din teritoriul României Integrale, stabilite la sfârşitul Primului Război Mondial, la Paris în1919-1920, fuseseră *smulse* bucăţi întregi de teritoriu: Basarabia şi Bucovina, Transilvania de Nord, precum şi Dobrogea de sud, numită şi Cadrilater. Studiul de faţă se opreşte asupra cedării Cadrilaterului. Despre această problemă s-au scris multe pagini, chestiunea fiind studiată atât de specialişti români, cât şi de istorici străini.Acest studiu intenţionează să aducă unele completări, cu ajutorul unor surse şi documente din Arhivele Militare Române despre care considerăm că pot fi edificatoare şi intenţionează să nuanţeze problema cedării Cadrilaterului..

Anul 1938 mărise considerabil speranţele iredentiştilor bulgari într-o rezolvare apropiată a diferendului teritorial cu România. Revizionosmul bulgar obţinuse un succes notabil la 31 iulie 1938, prin Acordul de la Salonic, care lichida în mod oficial, clauzele tratatului de la Neuilly-sur-Seinne, pe care Bulgaria le eluda, după cum recunoştea deschis şi presa din aceastaă ţară[1]. Şi mai încurajatoare pentru revizionişti bulgari fusese evoluţia raporturilor internaţionale în Europa (mai exact realizarea pe cale paşnică a Anschluss-ului din 15 martie şi încheierea Acordului de la München din 29/30 septembrie 1938.

Acest din urmă eveniment a provocat o satisfacţie imensă în cercurile naţionalist-extremiste sofiote; guvernul Kiosseianov, dând dovadă de prudenţă, l-a primit cu o bucurie reţinută. Astfel, în discursul ţinut în faţa Parlamentului bulgar(*Sobranija*), premierul Kiosseianov afirma, în noiembrie 1938: „Guvernul bulgar va continua, de asemeni, sforţările pentru reglementarea satisfăcătoare a chestiunilor

[1] Arhivele Militare Române(A.M.R.), fond Ministerul de Război-Cabinetul Ministrului, dosar nr. crt. 197/1938, f. 503.

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

litigioase cu România şi Grecia"[1]. Mai categoric, preşedintele Camerei, Nikola Mušanov, declarase imediat după München: „Primim cu bucurie şi speranţă ferma iniţiativă de reglementare definitivă a păcii în Europa, de la care aşteptăm decizii echitabile pentru poporul bulgar"[2]. S-au făcut auzite şi voci care au acuzat pe şeful guvernului bulgar că nu foloseşte prilejul oferit de Acordul de la München, pentru efectuarea imediată de achiziţii teritoriale[3].

De fapt, Gheorghi Kiosseianov (1884-1960) nu dorea să forţeze lucrurile, într-un moment în care aspiraţiile revizioniste bulgare erau privite cu înţelegere în toată Europa, atât de către revizionştii propriu-zişi, cât şi de către conciliatorişti. Conservarea acestui important capital de simpatie nu putea fi posibil decât printr-o politică externă abilă şi prudentă; de aceea diplomaţia bulgară evita să se angajeze într-o direcţie sau alta.

Pentru Bulgaria, Germania lui Hitler nu era doar partenerul comercial cel mai important, dar era şi un model al elitelor politice şi culturale[4] (cum era cazul Franţei pentru România). Mai mult de jumătate dintre profesorii universitari bulgari erau formaţi în Germania, iar majoritatea cărţilor străine de la Biblioteca Centrală din Sofia erau în limba germană[5].

Dacă Al Treilea Reich era promotorul revizionismului în Europa, Marea Britanie se dovedise a fi campioana politicii de „conciliatorism". Până şi Winston Churchill, intransigent faţă de Germania lui Hitler, sfătuise în 1938 pe Ministrul de Externe român, Grigore Gafencu [6], într-o discuţie neoficială, să se cedeze fără ezitare Dobrogea de Sud Bulgariei, pentru a o atrage într-un sistem de alianţe opus Germaniei[7]. Dintre Marile Puteri, singura care avea o poziţie clară şi sinceră în favoarea României era Franţa, care nu s-a lăsat prea mult impresionată de ideea atragerii Bulgariei într-o alianţă împotriva Germaniei, cu preţul unor concesii teritoriale din partea vecinilor ei[8]. Italia urma Germania în planurile ei revizioniste, iar politica lui Titulescu lăsase raporturile româno-italiene la un nivel nu tocmai cordial; în schimb în 1930, Boris al III-lea al Bulgariei se căsătorise cu prinţesa Giovanna di Savoia.

---

[1] *Idem*, dosar nr. crt. *201/1938*, f. 53.

[2] Ion Calafeteanu, *Diplomaţia românească în sud-estul Europei (1938-1940),* Editura Politică, Bucureşti, 1980, p. 96.

[3] *Idem.*

[4] Krăstiu Mancev, Valerian Vistrikţi, *Bălgaria i neinite săsedi 1931-1939 Političeski i diplomatičeski otnošenija*, Izdatelstvo Nauka i zkustvo, Sofia, 1978, p. 290.

[5] Barbara Jelavich, *Istoria Balcanilor,* Editura Institutul European, Iaşi, 2000, vol. II, pp.212-213.

[6] Numit ministru al Afacerilor Externe în data de 21 decembrie 1938; fost deputat al regiunii Balcic (în sudul Dobrogei, astăzi în Bulgaria), în „Dosarele Istoriei" , anul X, nr. 1(101)/ 2005, p. 29.

[7] Constantin Buchet, „*Sindromul műnchenez" loveşte România Mare,* în „Dosarele Istoriei", anul III, nr. 12 (28)/1998, p. 36.

[8] Lee Marshall Miller, *Bulgaria During the Second World War*, Standford University Press, Standford, 1975, p.13.

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

Cât priveşte Uniunea Sovietică, lucrurile erau mai complexe. Din motive predominant ideologice, raporturile bulgaro-sovietice erau încă destul de reci în anii 1938-1939, dar existau şi premise ale unei apropieri între cele două state slave, datorată desigur afinităţilor tradiţionale,şi intereselor comune, ambele state contestând ordinea europeană stabilită la sfârşitul primei conflagraţii mondiale, şi în particular, graniţele României Mari. Menţionăm faptul că *Mica Enciclopedie* sovietică, apărută în anul 1938, sublinia textual componenţa etnică a Dobrogei „Dobrogea este locuită mai ales de bulgari şi turci", se vorbea despre „măsuri de aprigă teroare şi asuprire în Dobrogea de Sud" şi se preciza că „organizaţiile revoluţionare dobrogene se bucură de o mare simpatie în rândurile populaţiei"[1]. De altfel, la începutul anului 1939 serviciile de informaţii româneşti constatau stabilirea unui sistem de conlucrare între serviciile de informaţii ale statului bulgar şi organizaţiile comuniste dobrogene, cu sprijinul unor experţi tehnici sovietici[2].

Pretenţiile teritoriale bulgare la adresa României erau privite, dacă nu cu simpatie, cel puţin cu înţelegere şi de unele state considerate la Bucureşti ca prietene. Am menţionat deja atitudinea Marii Britanii cu privire la această chestiune.

În anul 1934, pentru neutralizarea revizionismului bulgar, fusese înfiinţată *Înţelegerea Balcanică*, o alianţă compusă din patru state (România, Grecia, Iugoslavia şi Turcia) cu vârful îndreptat împotriva Bulgariei[3].Totuşi, contrar unor angajamente asumate atunci, începând cu 1937, regentul Paul şi guvernele conduse succesiv de Stoijadinović şi Cvetković au început să se apropie de Italia şi Bulgaria, ulterior şi de Germania. În martie 1937 a fost semnat un tratat de neagresiune cu Italia, precedat de încheierea, în ianuarie acelaşi an a unui „pact de prietenie veşnică" cu Bulgaria[4]. Se crea crea o fisură în cadrul Antantei Balcanice în general şi al relaţiilor româno-iugoslave, în special. Un alt aliat al României, Turcia, îşi îmbunătăţea progresiv raporturile cu vecinul de la nord-vest, în ciuda tratamentului dur aplicat de guvernanţii sofioţi minorităţii turceşti din Bulgaria. Cei doi aliaţi balcanici ai României îşi asumau tot mai mult rolul de „mediatori" între această ţară şi Bulgaria, spre dezamăgirea factorilor de decizie politică de la Bucureşti. În schimb Grecia, condusă de Ioannis Metaxas, continua să aibă o atitudine fermă în faţa manifestărilor revizioniste ale naţionaliştilor bulgari. De exemplu, la 25 noiembrie 1938, generalul Metaxas, într-o declaraţie oficială, îşi exprima indignarea faţă de anumite luări de poziţii în opinia publică bulgară, consecutive Münchenului[5].

---

[1] A.M.R., *fond Ministerul de Război. Cabinetul Ministrului, dosar nr. crt. 651/1938* f. 46-47 (printre aceste organizaţii se numără şi Organizaţia Revoluţionară Internă Dobrogeană (V.D.R.O.) şi „Societatea Dobrogea".

[2] *Ibidem* dosar nr. crt. *227 / 1939,* f. 159-160.

[3] Holm Sundhaussen, *ExperimentulIugoslavia. De la întemeiere la destrămarea statului,* Editura Pro Historia, Bucureşti , 2003, p. 67.

[4] Gheorghe Zbuchea, *Istoria Iugoslaviei*, Editura Corint, Bucureşti, 2001, p. 66.

[5] Calafeteanu, *op. cit. ,* p. 97.

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

Dintre vecinii României, cea mai favorabilă atitudine faţă de Bulgaria şi revendicările acesteia o avea Ungaria. În ceea ce priveşte Polonia, aceasta era, ca şi Iugoslavia, o aliată a României, însă raporturile bilaterale erau departe de a fi excelente. Un raport consular românesc, întocmit în februarie 1939 la Varşovia, consemna: „Raporturile (Poloniei, n.n.) cu Bulgaria sunt neobişnuit de calde (....). Nu este exclus ca revizionismul bulgar să aibă şi o încurajare din partea Poloniei, care vrea să facă atentă România şi să îşi apropie Bulgaria, ca debuşeu economic[1]". În martie 1939, Polonia, care întreţinea relaţii cordiale şi cu Ungaria, a refuzat extinderea alianţei defensive cu România, alianţă care privea explicit doar U.R.S.S.

În acest context internaţional, în linii mari destul de favorabil, guvernul de la Sofia accelerează eforturile de înarmare şi efectuează unele tatonări în problema Cadrilaterului. Astfel, la finele anilor 30, aproape o treime din bugetul statului bulgar era destinat armatei naţionale, care putea atinge maximum 800 000 de oameni, în raport cu 1,8 milioane potenţiali soldaţi ai României[2].

Rapoartele militare româneşti semnalează eforturile Bulgariei în direcţia înarmării, dar şi inferioritatea netă, în oameni şi armament, a armatei bulgare în raport cu cea română. De exemplu, într-un studiu întocmit la Secţia a-3-a Operaţii a Marelui Stat Major român, în martie 1939, se avansau următoarele concluzii: 1. Doar 450 000 de soldaţi bulgari puteau fi consideraţi ca bine instruiţi. 2. Dotarea armatei bulgare era extrem de variată ca tipologie, lucru dezavantajos în caz de război. 3. Industria de război bulgară era încă în fază incipientă[3]. Era evident, prin urmare, că statul bulgar nu îşi putea încă măsura forţele într-o confruntare militară cu România, fără sprijinul altor puteri.

Totuşi, mizând pe conjunctura considerată favorabilă, în februarie 1939, guvernul bulgar încerca să readucă în discuţie chestiunea Cadrilaterului. În ajunul Conferinţei Consiliului Permanent al Înţelegerii Balcanice, desfăşurată la Bucureşti (20-22 februarie 1939), manifestările revizioniste bulgare cresc din nou în intensitate. Ambasadorul bulgar la Berlin, generalul Părvan Draganov, declara diplomatului român Barbetzianu că ţara sa nu va adera la Înţelegerea Balcanică decât în condiţiile satisfacerii unor revendicări teritoriale, respingând soluţiile alternative ca spiritualizarea frontierelor sau schimbul de populaţie[4]. Şeful diplomaţiei turceşti Saračoglu, are, în acelaşi timp, o întrevedere de câteva ore cu premierul bulgar Kiosseianov, care căuta să-l convingă de oportunitatea unor cesiuni teritoriale în favoarea Bulgariei, considerate însă excluse de către ministrul de externe român, Grigore Gafencu[5]. Tot acum, ziarul bulgar „Poslednija „Poslednija Pošta" relatează faptul că „până la 1 ianuarie 1940, Ministerul bulgar de

[1] A.M.R., *fond Ministerul de Război. Cabinetul Ministrului, dosar nr. crt. 201 / 1939*, f. 285.
[2] Mircea Muşat (coord.), *România în anii celui de-al doilea razboi mondial*, vol. I, Editura Militară, Bucureşti, 1989, p. 132.
[3] A.M.R., *fond Marele Stat Major. Secţia a-3-a Operaţii, dosar nr. Crt. 1660 / 1939*, f. 76-78.
[4] Calafeteanu, *op. cit.*, p. 98.
[5] *Idem.*

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

Interne va avea un tablou complet cu localităţiile (re-)anexate la Bulgaria, care aveau să fie incluse în regiunea Šumen(!)"[1]. Acetste localităţi nu puteau fi (re-)anexate decât de la România, oraşul Šumla fiind în apropierea graniţei bulgaro-române.

Ideea cedării unei părţi a Cadrilaterului era luată în calcul şi de către cercurile politice de la Bucureşti. Referitor la această problemă, regele Carol al II-lea declara, într-un cadru restrâns, la 17 martie 1939: „Nu cedez teritoriu fără Parlament."[2], sintagmă care nu excludea ideea unor concesii teritoriale faţă de vecinul de la sud.

Cât priveşte ideea unui eventual conflict armat româno-bulgar, aceasta era luată în calcul de experţii Marelui Stat Major al Armatei Române. Experţii militari români considerau posibil un atac bulgar doar în colaborare cu forţele militare ale Axei, potenţialul militar bulgar fiind net inferior celui românesc[3]. Totodată, la Marele Stat Major român se conta cel puţin pe o neutralitate binevoitoare a Uniunii Sovietice, în cazul unui conflict al României cu Ungaria sau Bulgaria[4]. Au fost luate şi măsuri pentru întărirea frontierei sudice.În planul de campanie al armatei române pe anul 1939 se prevedea, între altele, aducerea unei divizii de artilerie de la Constanţa la Bazargic şi a alteia de la Călăraşi la Ostrov-Silistra (în locul batalionului 36 Roşiori, care urma să fie dislocat la Acadânlar, mai în interiorul Cadrilaterului), precum şi efectuarea unor lucrări de amenajare a teritoriului[5].

După eşecul conciliatorismului în raporturile cu Germania şi dispariţia Cehoslovaciei, cabinetele de la Londra şi Paris hotărăsc să relanseze politica de izolare la adresa ţării lui Adolf Hitler. Se încearcă atragerea într-un sistem de alianţe a cât mai multe state central şi est europene; diplomaţiile engleză şi franceză vizând atragerea, inclusiv a României, dar mai ales a Moscovei. Dacă România îşi lega speranţele de Franţa şi Marea Britanie, Bulgaria căuta să-şi negocieze revendicările cu ambele potenţiale blocuri beligerante.

În acest sens avem mărturiile lui Bogdan Filov[6], al cărui *Jurnal* a fost editat la Sofia în 1990. Născut la Stara Zagora, la 28 martie 1883, Filov a fost ministru al Educaţiei Naţionale în ultimele două guverne conduse de Gheorghi Kiosseianov, între 14 noiembrie 1938-16 februarie 1940, apoi prim-ministru în perioada 16 februarie 1940-14 septembrie 1943. Membru al Academiei Bulgare din 1929 şi chiar preşedintele acesteia între 1937-1944, Bogdan Filov a redactat un document inegalabil, pentru perioada războiului[7].

---

[1] A.M.R. , *fond Ministerul de Război. Cabinetul Ministrului, dosar nr. crt. 201 / 1939*.
[2] *Apud*. Armand Călinescu, *Însemnări zilnice (1916-1939)*, Humanitas, Bucureşti, 1990, p. 412.
[3] A.M.R., *fond M. St. M. Secţia a-2-a Informaţii, dosar nr. Crt. 825 / 1939*.
[4] Idem, *fond M. St. M. Secţia a-3-a Operaţii, dosar nr. crt. 1726 / 1939*, f. 278-279.
[5] *Ibidem*, f. 164-168, 171-172.
[6] Constantin Iordan, *Minorităţi etnice în sud-estul european după primul război mondial*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2002, p. 135.
[7] *Idem.*

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

Jurnalul sau cuprinde trei părţi distincte: 1. ajunul războiului (19 august-4 septembrie 1939); 2. angajarea în cel de-al doilea război mondial cu însemnări privind zilele de 26-27 iulie şi 17 noiembrie 1940, şi continuu de la 1 ianuarie la 2 martie 1941; 3. satelit al Germaniei hitleriste (3 martie 1941-3 septembrie 1944)[1].

La 13 aprilie 1939, Marea Britanie şi Franţa au dat garanţii solemne României în privinţa independenţei sale, dar fără referiri specifice la integritatea teritorială[2]. De altfel, după 13 aprilie 1939, „sugestiile" unor politicieni britanici în direcţia unor cesiuni teritoriale româneşti către Bulgaria s-au înmulţit considerabil.

În directiva din 19 aprilie 1939 emisă de Ministerul de Externe bulgar, erau cuprinse şi unele directive cu caracter teritorial, una din ele făcând referire la Dobrogea Meridională[3].

În raporturile româno-bulgare se ajunge, cel puţin aparent, la o anumită destindere, după momentele tensionate din februarie şi martie. Guvernul de la Sofia, nedorind să rişte nimic, aşterne tăcerea peste manifestările iredentiste bulgare: „Ceasul eliberării Cadrilaterului nu a sosit încă", le spunea un reprezentant al guvernului bulgar iredentiştilor dobrogeni, la 10 mai 1939, îndemnându-i la calm[4].

La 11 iunie 1939, după o serie de presiuni din partea britanicilor, turcilor şi iugoslavilor, Grigore Gafencu îl provoacă la o discuţie, la Ankara, pe ministrul bulgar în Turcia, Todor Kristov, în cadrul căreia îl întreabă dacă Bulgaria s-ar mulţumi doar cu Dobrogea de Sud. Diplomatul bulgar cade în capcană şi aduce în discuţie şi Macedonia.şi Tracia de Vest[5].

După încercarea de a pune în lumină adevăratele ţeluri ale guvernului de la Sofia, şeful diplomaţiei române oferă la 18 iunie 1939, la Atena: schimb de populaţii, modificarea statutului minorităţilor în favoarea bulgarilor dobrogeni, regim preferenţial pentru cereale. Grecia se arăta dispusă sa înlesnească transportul, prin portul Salonic, în favoarea comerţului bulgar[6]. La 24 iunie 1939, este încheiat un acord secret germano-bulgar vizând livrările de armament

În luna iulie 1939 raporturile româno-bulgare intră într-o nouă fază de tensiuni diplomatice; premierul Kiosseianiv vizitează Berlinul, iar ziarele bulgare reiau campania de atac la adresa României Aflat în vizită la Berlin, unde a primit titlul de Doctor Honoris Causa al Universităţii din acest oraş, Bogdan Filov a avut o întâlnire cu omologul său german. Diplomatul bulgar nota, în *Jurnalul* său, la 22 august: „L-am felicitat pentru pactul cu Rusia.Faptul mi-a dat prilej să vorbesc politică. Noi nu am avea altă ieşire decât să mergem cu Germania. Fűhrerul ţine mult la prietenii săi, totuşi

[1] *Apud* Iordan, *op.cit.*.
[2] Gregoire Gafenco, *Preliminaires de la Guerre a l'Est,* Fribourg, 1944, p. 274.
[3] Iordan, *op.cit.*
[4] A.M.R., *fond Divizia 9 Infanterie, dosar nr. Crt. 1406 / 1939*, f. 736.
[5] Grigore Gafencu, *Ultimele zile ale Europei. O călătorie diplomatică întreprinsă în anul 1939*, Ed. Militară, Bucureşti, 1992, p.196-197.
[6] Eliza Campus, *Înţelegerea Balcanică*, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1972, pp.308-309.

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

aceasta nu trebuie să fie o asociere cu răspundere limitată" pentru ca ulterior, chiar în ziua semnării tratatului sovieto-german, să noteze că Ribbentrop „ne recunoaşte drepturile în Dobrogea, recunoaşte că pactul (Ribbentrop-Molotov) ne aduce înlesniri"[1].

Eforturile României în direcţia unei ameliorări a relaţiilor cu Uniunea Sovietică, prin intermediul Turciei, nu se concretizează. Se observă, în schimb, o destindere în raporturile bulgaro-sovietice: vizita lui Potemkin la Sofia este urmată de contravizita unei delegaţii parlamentare bulgare la Moscova. Totuşi deschiderea Sofiei către Moscova era una timidă, comuniştii bulgari fiind supuşi în continuare persecuţiilor. În 1940, opinia publică bulgară nutrea profunde sentimente antisovietice, temându-se de „modelul baltic"; circula chiar conceptul de „baltizare" a Bulgariei[2].

Mult mai bune erau raporturile diplomatice ale Bulgariei cu Ungaria, adversară a României, în zonă. Înţelegerea Balcanică devenea din ce în ce mai ineficientă, Iugoslavia fiind tot mai distantă după 1937. Guvernul Dragiša Cvetković, instituit în februarie 1939[3], avea în fruntea Ministerului de Externe pe Cinkar Marković, fost ambasador la Sofia şi Berlin. Acesta continua politica guvernului precedent, iniţiată cu doi ani în urmă, de Stoiadinović.La Belgrad şi Sofia se vorbea acum despre reconcilierea şi frăţia dintre slavii sudici: problema Macedoniei părea că dispăruse pentru totdeauna.Scopul minimal pentru care fusese creată Înţelegerea Balcanică, în urmă cu 5 ani, anume contracararea revizionismului bulgar, nu mai era de actualitate la Belgrad.

Starea de spirit a populaţiei din Bulgaria nu era însă favorabilă războiului: „Cui îi trebuie Dobrogea să se ducă după ea"[4], reacţionau cel mai adesea soldaţii bulgari în faţa propagandei oficiale. Nici populaţia civilă, care trebuia să contribuie la masivă campanie de construit şosele, nu privea cu ochi buni posibila angajare a ţării într-un război[5].

Evenimentele din 23/24 august au spulberat însă, speranţele românilor. Pentru România, apropierea germano-sovietică nu anunţa nimic bun. Pentru bulgari însă, pactul Ribbentrop-Molotov a însemnat cu siguranţă, o veste bună, pentru că apropia cele mai populare Mari Puteri ale momentului.

Succesele rapide obţinute de germani în vara lui 1940 sporiseră temerile românilor şi speranţele revizioniştilor bulgari. Cu două zile înainte ca Franţa să încheie armistiţiul, Bogdan Filov declara: „Bulgaria va continua politica de neutralitate şi de pace. Voim o înţelegere cu toate ţările şi în special cu ţările vecine şi sperăm să obţinem bune rezultate printr-o asemenea politică"[6].

---

[1] *Apud*. Iordan, *op. cit.* p. 136.
[2] *Idem* p. 137.
[3] Sundhaussen, *op. cit*., p. 64.
[4] A.M.R., *fond Divizia 9 Infanterie, dosar nr. crt. 1406/1939,* f. 12.
[5] *Ibidem*, f. 778.
[6] *Discurs al Domnului Bogdan Filov*, în „Universul", anul LVII, nr. 164/ 17 iunie 1940, p. 15.

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

Uniunea Sovietică susţinea revizionismul bulgar. Conducătorii de la Kremlin vizau dominarea Balcanilor prin realizarea unei joncţiuni teritoriale cu Bulgaria, pe seama României, acţiune urmată de sovietizarea micului stat slav din dreapta Dunării, prin „metoda baltică", adică prin adâncirea progresivă a apropierii sovieto-bulgare. Acest scenariu convenea şi britanicilor; Foreign-Office-ul privea U.R.S.S. ca pe un virtual aliat contra lui Hitler şi aştepta cu nerăbdare ruptura germano-sovietică[1].

În schimb, Al Treilea Reich nu avea încă nici un interes în destabilizarea situaţiei din sud-estul Europei. După ce, în urma unor note ultimative, Uniunea Sovietică a ocupat Basarabia şi alte teritorii româneşti la 28 iunie 1940, pretenţiile ungare şi bulgare împingeau România la o apropiere mult mai strânsă de Germania. La 1 iulie 1940, România renunţa la garanţiile franco-britanice, iar la 4 iulie1940 se constituia un nou guvern, al „disperării regale" avându-l în frunte pe Ion Gigurtu, iar la Externe, pe Mihail Manoilescu.

Bulgaria a încercat să fructifice conjunctura creată. După încercarea nereuşită a regelui Boris al III-lea de a atrage Germania în susţinerea cauzei bulgare şi după refuzul Berlinului în această privinţă, a urmat o activitate febrilă a comuniştilor bulgari şi ale altor forţe apropiate acestora. De exemplu, la 29 iunie 1940, nucleele comuniste din oraşul Varna, răspândiseră zvonul unei iminente anexări a Cadrilaterului la Bulgaria în urma unei note ultimative adresata de U.R.S.S. României[2]. În replică, presa controlată de autorităţi sugera că Bulgaria va obţine teritoriile dorite, la masa tratativelor, cu sprijinul puterilor Axei. Această informaţie apărea în ziarul bulgar „Zora", din 5 iulie 1940[3].

Un semnal încurajator pentru guvernanţii de la Sofia a survenit la 6 iulie 1940, chiar de la Bucureşti. Într-un interviu acordat ziarului „Utro", premierul român declara: „Interesele celor două state(România şi Bulgaria - n.n.) impun ca ele să trăiască întotdeauna ca nişte vecini buni, în pace şi înţelegere, să înlăture toate litigiile care le despart, pentru că numai în modul acesta vor putea să progreseze"[4]. Dincolo de limbajul limbajul diplomatic, Ion Gigurtu recunoştea existenţa unor litigii nerezolvate cu Bulgaria, ca şi disponibilitatea României de a se aşeza la masa negocierilor.

România era complet izolată. După 1 iulie, raporturile sale cu Marea Britanie se înrăutăţesc, fără ca ameninţarea unor noi acte de ostilitate din partea U.R.S.S. să fi dispărut, şi fără ca relaţiile româno-germane să se îmbunătăţească. După ce la 26 iulie, delegaţia română, compusă din Gigurtu şi Manoilescu a avut o întrevedere cu Hitler, a urmat, la 27 iulie vizita delegaţiei bulgare Filov şi Popov. În jurnalul său, Filov a notat evenimentele acelei zile, însemnări care lămuresc puncte esenţiale din istoria cedării Cadrilaterului:

[1] Mančev, Bistrikţi, *op.cit.*, pp. 290-296.
[2] AMR, *fond Divizia 9 Infanterie, dosar nr. crt. 1542 /1940*, f. 44.
[3] *Ibidem*, f. 254.
[4] *Interviu al domnului inginer Ion Gigurtu*, în „Universul", anul LVII, nr. 158/ 8 iulie 1940, p. 1.

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

Ribbentrop începe o lungă expunere despre politica lor balcanică. Remarcă prietenia militară cu Bulgaria din timpul războiului mondial căreia îi acorda o mare importanţă. Doresc să menţină pacea în Balcani. Nu au nici un fel de interese teritoriale. Îi interesează numai ca expansiune economică, chiar dacă nu atât de mult ca înainte. /..../ Regele român a scris Führerului, care i-a răspuns telegrafic şi i-a recomandat să se înţeleagă cu vecinii. (...) .Führerul consideră că românii au două căi: să încerce să amâne problema prin tergiversarea negocierilor; aceasta se va sfârşi pentru ei cu o catastrofă; a doua cale este de a se înţelege cu vecinii; dacă nu reuşesc iară îi aşteaptă o catastrofă. Germania respinge arbitrajul; poate numai să sfătuiască şi să ajute în timpul tratativelor. Problema dobrogeană e mult mai uşoară decât cea transilvăneană. /..../ Am făcut pe scurt obiecţiile noastre (....). Am cunoscut pe români, ne vor juca feste şi vor amâna; persecuţiile româneşti în Dobrogea de sud din ultimele zile reclamă o rezolvare rapidă a problemei. Ribbentrop speră că românii se vor grăbi, avea asigurări de la ei în acest sens. La plecarea spre oaspeţi, am mulţumit încă o dată lui Ribbentrop pentru invitaţie şi i-am spus că bulgarii au mare încredere în Germania datorită prieteniei militare, şi de aceea şi aşteptările sunt mari[1].

În aceeaşi zi, Filov se intâlnea cu Hitler, la vila acestuia de la Obserstalberg. Referitor la discursul lui Hitler, diplomatul bulgar notează:

Spune mai întâi că Ribbentrop ne-a vorbit despre atitudinea lor. Începe apoi o expunere identică cu cea făcută de Ribbentrop cu unele ocoluri tipice. Politica lui Titulescu a fost fatală pentru România. România nu poate să păstreze teritorii pe care nu le-a câştigat pe câmpul de luptă. Nu există pentru Rege altă salvare decât să cedeze. Ţine mult la camaraderia de arme a bulgarilor şi de aceea ia apărarea intereselor noastre. Simte o obligaţie morală să ajute Bulgaria, care a suferit împreună cu Germania. A dat sfaturi insistente românilor să se înţeleagă cu noi şi cu ungurii. (.....) Führerul vrea să vadă harta; atunci i-am oferit harta adusă de noi cu diferitele graniţe şi am dat explicaţii detaliate în legătură cu problema dobrogeană. Am explicat de ce considerăm că nu putem să negociem cu românii şi că ei vor voi să se târguiască. Am spus că noi nu putem să facem tocmeli şi să cerem numai ceea ce ne-a fost luat prin constrângere în 1913, fără luptă. El observă că, într-adevăr, şi în faţa lui miniştrii români şi-au arătat înclinaţia de a se târgui; unul vorbea de un ţinut, altul spunea că din el ar putea să se cedeze o parte. Este vorba şi de inima Reginei de la Balcic. Führerul spune că nu se poate vorbi despre inimă, când pot să cadă capete de regi. Argumentele noastre şi modul de punere a problemelor i-au făcut o impresie puternică. El spune că găseşte impresiile noastre, inclusiv Silistra, drept rezonabile şi că problema aşa trebuie să se rezolve. Se întoarce către Ribbentrop şi subliniază energic să sugereze românilor că dorinţa sa este ca problema să fie astfel rezolvată. Să se facă demersuri atât la Berlin, pe lângă ministrul român, cât şi la Bucureşti. Nici Führerul, nici Ribbentrop nu au făcut nici cea mai mică aluzie la ceva obligaţii din partea noastră. (....) [2].

[1] Apud Iordan, *op.cit,* p. 138.
[2] *Ibidem*, p. 139.

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

O ultimă însemnare din *Jurnal* relevă faptul că pe primul text al comunicatului oficial, Hitler a adăugat cu mâna sa epitetul „sincer" lângă cuvântul „spirit". Deci convorbirile bilaterale s-au desfăşurat „în spiritul liber al prieteniei tradiţionale"[1] .

Experţii români de la Ministerul Afacerilor Străine, ca şi cei de la Marele Stat Major încep elaborarea de proiecte şi variante pentru noua frontieră între România şi statul bulgar. La Bucureşti încă se mai spera în „salvarea" anumitor zone din teritoriu anexat în 1913, în speţă a zonelor Silistra, Balcic şi Turtucaia.

Dacă Silistra era oraşul dobrogean la care românii erau cel mai puţin dispuşi să renunţe, Bazargicul şi *hinterlandul* său se situau, din acest punct de vedere, la polul opus. De exemplu, citǎm un document redactat la Secţia a 3-a Operaţii a Marelui Stat Major român, în iulie 1940, care conţine trei variante de împărţire a teritoriului disputat de România şi Bulgaria. În toate cele trei variante, zona Bazargicului şi localitatea Ekrene, reveneau Bulgariei, ca şi Turtucaia; în ciuda situaţiei etnice din această localitate, în Cadrilater, la recensământul din 1934, locuiau cca. 304000 de persoane de naţionalitate bulgară[2]. Silistra şi Cavarna rămâneau ambele la România, tot în toate cele trei variante. În ceea ce priveşte Balcicul, acest orăşel vest-pontic rămânea României doar în cea mai optimistă şi îndrăzneaţă variantă de partajare a Dobrogei de Sud[3].

Din perspectiva românească, gestul de retrasare a frontierei cu Bulgaria trebuia neapărat însoţit şi de un schimb de populaţie minoritară, total şi obligatoriu, între cele două state.

La 27 iulie 1940, după vizita lui Filov şi Popov la Berlin, ministrul nazist la Bucureşti, Wilhelm Fabricius comunica lui Manoilescu, verbal şi scris, faptul că „Führerul socoteşte că retrocedarea Dobrogei de sud, în graniţele de la 1913, inclusiv Silistra şi Balcicul, ca o soluţie extraordinar de loială şi de echitabilă, care trebuie acceptată pur şi simplu"[4]. Prin această notă, autorităţile naziste urmăreau, pe lângă calmarea cercurilor iredentiste bulgare, îndepărtarea acestora de sovietici, ca şi prevenirea unei vecinătăţi/ joncţiuni teritoriale sovieto-bulgare, net defavorabilă intereselor germane. Decizia lui Hitler în chestiunea Cadrilaterului survenea într-un moment în care nemulţumirea opiniei publice bulgare faţă de politica lui Filov atinsese apogeul. Lipsa de pe piaţă a unor alimente de strictă necesitate (ca ouăle şi uleiul) pusă pe seama tratatului economic cu Germania şi absenţa unor câştiguri teritoriale imediate, induseseră în rândurile bulgarilor simpli o stare de spirit, care, observau serviciile de informaţii ale armatei române, „înclină tot mai mult spre comunism"[5] .

---

[1] *Ibidem.*
[2] *Ibidem,* p.20.
[3] AMR, *fond M. St. M. Secţia a 3-a Operaţii, dosar nr. crt. 1895 / 1940*, f. 20-24, cu hărţile aferente.
[4] Mihail Manoilescu, *Dictatul de la Viena, Memorii iulie-august 1940*,Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1991, pp. 136-137.
[5] A.M.R., *fond Divizia 9 Infanterie, dosar nr. Crt. 1542 / 1940*, f. 702.

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

Şi conducătorii sovietici au încercat să supraliciteze, oferind bulgarilor întreaga Dobroge. În presa din U.R.S.S. apăreau articole cuprinzând fraze de genul: „Dobrogea a aparţinut Bulgariei încă din veacul VII. Până în 1878, Dobrogea era nedespărţită de Bulgaria”[1] .

În replică la agitaţiile comuniste şi filo-sovietice, şeful guvernului bulgar declară, la 12 august 1940: „Guvernul face tot posibilul şi nu va scăpa nimic din ceea ce este necesar pentru o rezolvare dreaptă a chestiunilor care interesează ţara noastră. Pentru aceasta avem nevoie de linişte în toate straturile sociale”[2] .

Tonul conciliant, folosit de cercurile sofiote la adresa României, corespundea intereselor şi recomandărilor germane în Balcani, totodată scădea şi şansele sovieticilor de a obţine noi poziţii în zonă, în condiţiile agravării raporturilor româno-bulgare sau româno-ungare.

Concluzionând, credem, pe baza celor prezentate mai sus, că cedarea Cadrilaterului nu a fost, aşa cum afirmă unii istorici străini (îndeosebi bulgari), dar şi români, un rezultat al Tratatului de la Craiova, ci a fost impus dinainte, ca o premisă a acestor negocieri

Hitler câştigase bătălia diplomatică, oferind Ungariei şi Bulgariei avantaje teritoriale pe seama României, iar acesteia din urmă garanţii solemne şi explicite privind teritoriul rămas, ceea ce asigura, cel puţin pentru moment, supravieţuirea statului român. Marea Britanie şi U.R.S.S. nu au obţinut din partea Bulgariei decât unele mulţumiri protocolare cu caracter mai mult confidenţial decât oficial.

Un alt aspect interesant al problemei îl constituie atitudinea locuitorilor din Dobrogea. Ne vom opri asupra populaţiei bulgare, care era cea mai mare din punct de vedere numeric. Bulgarii din zonă erau destul de reticenţi la ideea integrării în societatea românească. Sentimentele iredentiste ale bulgarilor erau alimentate de propaganda V.D.R.O., cât şi prin intermediul postului de radio Varna-portavocea V.D.R.O. Autorităţile militare române au interzis şi chiar au ordonat sigilarea aparatelor de radio ale unor bulgari care erau încurajaţi la rebeliune prin intermediul posturilor de radio, în frunte desigur, cu radio Varna.[3] Alte manifestări concrete ale bulgarilor din zonă au existat în momente de agravare a situaţiei României în plan internaţional (martie-aprilie 1939, septembrie 1939 sau vara anului 1940), astfel că, în aprilie 1939, populaţia bulgară din Bazargic se pregătea intens pentru primirea trupelor bulgăreşti, a căror sosire era considerată iminentă[4]. Un eveniment similar s-a produs şi în oraşul Balcic, imediat după episodul din 26-28 iunie 1940, când bulgarii din oraş, instigaţi de oameni ai V.D.R.O., au cumpărat masiv petrol, cărbune sar şi alimente, necesare trupelor bulgare, aştreptate să patrundă în port[5].

---

[1] *Ibidem*, f. 14.
[2] *Ibidem*, f. 14[2] .
[3] A.M.R., *fond Divizia 9 Infanterie, dosar nr. crt. 1547/1940*,f. 13.
[4] *Ibidem*, dosar nr. Crt. 1406/1939, f. 6-7.
[5] *Ibidem*, dosar nr.crt. 1547/1940 f. 48-49.

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)

Încheierea înţelegerii germano-sovietice şi declanşarea conflictului mandial au amplificat speranţele unor intelectuali bulgari. De exemplu, viceprimarul Bazargicului, Hristu Doktorov Popescu, îi declara funcţionarului Gheţu, care se plângea de lipsa de personal, să nu mai fie supărat, pentru că oricum primăria urma să fie predată administraţiei bulgare[1]. În august 1940, când cedarea Cadrilaterului către Bulgaria era iminentă, simpatizanţii bulgari erau în posesia steagurilor necesare manifestărilor prilejuite de evenimentul mult aşteptat de către aceştia[2]. Iminenţa revenirii Dobrogei de Sud între graniţele Bulgariei a produs panică în rândul populaţiei româneşti din zonă, înlesnind etnicilor bulgari cumpărarea, la preţuri deosebit de avantajoase,a caselor, pământurilor, ca şi a altor bunuri care aparţineau românilor de aici, dornici să părăsească cât mai repede un acest teritoriu ale cărui zile în cadrul statului român erau numărate[3].

Stipulaţiile Tratatului de la Craiova din 7 septembrie 1940, cât şi interesele României şi Bulgariei au facut poisibile o evacuare fără incidente majore a Dobrogei de Sud.

Bibliografie:

Arhivele Militare Române, fonduri: *Ministerul de Război, Marele Stat Major, Divizia 9 Infanterie*

Calafeteanu, Ion, *Diplomaţia românească în sud-estul Europei,* Bucureşti, 1980

Campus, Eliza, *Înţelegerea Balcanică*, Bucureşti, 1972

Gafencu, Grigore, *Preliminaires a la guerre de l'Est*, Fribourg,1944

Iordan, Constantin, *Minorităţi entice în sud-estul European după Primul Război Mondial. Dimensiunile unei probleme europene*, Bucureşti, 2002

Jelavich, Barbara, *Istoria Balcanilor*, vol. II, Iaşi, 2000

Miller, Lee Marshall, *Bulgaria during the Second World War*, Standford, 1975

Mančev Krăstiu, Vistriţki, Valerian, *Bălgarija I neinite săsedi 1931-1939. Političeski i diplomatičeski otnošenija*, Sofia, 1978

Sundhausen, Holm, *Experimentul Iugoslavia. De la întemeiere la destrămarea statului,* Bucureşti, 2003

Zbuchea, Gheorghe, *Istoria Iugoslaviei*, Bucureşti, 2001

[1] *A.M.R., fond Ministerul de Război. Cabinetul Ministrului, dosar nr. Crt. 222/ 1939*, f. 7.
[2] *Ibidem, fond M.St.M.. Secţia a2-a Informaţii, dosar nr. Crt. 931/ 1940*, f. 14.
[3] *A.M.R., fond Divizia Grăniceri, dosar nr. crt. 214/ 1940*, f. 585.

BDD-A24207 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:13 UTC)